

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Listelerinde Geleneksel Sporlar ve Oyunlar: Türkiye Örneği

Zeynep Safiye Baki Nalcioğlu*

Giriş

Geleneksel sporlar ve oyunlar rekabete veya gösterime dayalı şekilde uygulanmakta, usta çırak ilişkisi içinde kuşaktan kuşağa aktarılacak günümüze ulaşmakta ve günümüzde de sürdürülmeye devam etmektedir. Kendine ait zamanı, mekânı, araç ve gereçleri, sözlü kültür ürünleri ve ritüele dayalı uygulamaları ile çok yönlü bir içerik sunmakta ve toplumun katılımına açık bir bağlam yaratmaktadır. Bu sporların ve oyunların kültürel yönü ise bireyin topluluğa aidiyetini güçlendirmekte ve ortak kimlik yaratılmasını ve devamlılığını sağlamaktadır. Ancak günümüzde hızlı kentleşme ile kültürel mekânların değişmesi veya kaybolması, farklı kuşakların bir arada zaman geçirememesine bağlı olarak kültür aktarımının sağlanamaması, modern sporlara ilginin artması ve gençlere okul içi eğitimde bu sporların sunulması, teknolojinin gelişmesi ile bilgisayar oyunlarının yaygınlaşması, sporların ve oyunların tek tipleşme tehlikesi ile karşı karşıya kalması gibi nedenler ise geleneksel sporların ve oyunların kaybolmaya başlamasına ve kültürel bağlamlarının değişmesine neden olmaktadır. Bu durum yerel, ulusal ve uluslararası alanda geleneksel sporların ve oyunların korunması ve kültürel çeşitliliğinin sürdürülmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bu yaklaşımla yerelde bu sporların ve oyunların araştırılmasına, belgelenmesine, tanıtılmasına, geliştirilmesine ve etkinlikler düzenlenmesine yönelik bir dikkat oluşmaktadır. Ulusalda bu sporların ve oyunların yaygınlaştırılması, farklı geleneksel spor dallarında ve geleneksel oyunlarda takımların oluşturulması ve müsabakaların düzenlenmesi, kazananların ödüllendirilmesi, gençlerin ilgisini çekmek için başarılı geleneksel sporcuların ve oyunların tanıtılması, meslek hâline gelmesi için

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE zeynep.nalcioğlu@hbv.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-3770-5103> DOI: 10.37879/978-975-17-6294-8.2025.249

imkân yaratılması, okullarda ve medyada bu sporlara ve oyunlara daha çok yer verilmesi gibi teşvik programları hayata geçirilmektedir. Uluslararası alanda ise anlaşmalar, sözleşmeler ve bildirgeler ile geleneksel sporların ve oyunların korunması konusunda farkındalık yaratılmaktadır.

Kısa adı UNESCO olan Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu tarafından 2003 yılında kabul edilen Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi de kültürel miras unsurlarının yaşatılarak korunmasını amaçlayan uluslararası sözleşmelerden biridir. Sözleşme somut olmayan kültürel miras unsurlarının canlı bir şekilde kuşaktan kuşağa aktarılması ekseninde korumayı açıklamaktadır. Sözleşme’de somut olmayan kültürel miras toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar olarak tanımlanmış ve “Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, Gösteri sanatları, Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar, El sanatları geleneği” olmak üzere beş alanda belirlediğine yer verilmiştir. Korumanın ise somut olmayan kültürel mirasın yaşatılabilirliğini güvence altına almak olduğu ifade edilmiş aynı zamanda korumaya kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma ve kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması gibi farklı yönlerin de dâhil oluğuna dikkat çekilmiştir¹. Selcan Gürçayır “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma” başlıklı makalesinde somut olmayan kültürel mirasın “süreci” korumaya odaklandığını dile getirmiştir². Bu açıdan koruma, somut olmayan kültürel miras unsurlarının değişmemesi veya sadece varlığını sürdürebilmesi anlamında düşünülmemeli, bu miras unsurlarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve yaşatılması bağlamında yorumlanmalıdır. Sözleşme kapsamında somut olmayan kültürel miras unsurlarının kayıt altına alınmasının ve envanterlenmesinin korumanın ilk eylem adımlarından biri olduğu söylenebilir. Sözleşme’ye taraf devletler unsurlarını öncelikle ulusal envanterler aracılığıyla kaydetmekte daha

1 “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”. *Milli Folklor*, Fr. Çev.: M. Öcal Oğuz, İng. Çev.: Yeliz Özay, Göz. Geç.: Pulat Tacar, Yıl: 17, S. 65, 2005: 163-171.

2 Selcan Gürçayır. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Üzerine Eleştirel Bir Okuma”, *Milli Folklor*, Yıl: 23, S. 92, 2011, s. 7.

sonra ise sözleşmeye ve sözleşmenin uygulama yönergesine göre adaylık dosyaları hazırlayarak uluslararası listelere kaydetmek için Hükümetlerarası Komitenin değerlendirmesine sunmaktadır. Komite tarafından incelenen ve kabul edilen unsurlar İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi, Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi veya Korumanın İyi Uygulamaları Kaydı adlı listelere kaydedilmektedir. Türkiye de 2003 Sözleşmesi'ne 2006 yılında taraf olmuş ve Yaşayan İnsan Hazineleri Ulusal Envanteri'ni ve Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanterini hazırlamıştır. 2024 yılına kadar İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi'ne yirmi yedi, Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne ise üç unsur olmak üzere listelere toplamda otuz unsur kaydettirmiştir³.

Bu listelerden İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi'ne kayıtlı geleneksel sporlarla ve oyunlarla ilişkili ise üç unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki bir festival olarak listeye 2010 yılında kaydedilen ve 2024 yılında 663.sü gerçekleştirilecek olan “Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali”dir. Diğer ikisi ise 2019 yılında listeye kaydedilen “Geleneksel Türk Okçuluğu” ve 2020 yılında Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile birlikte ortak dosya olarak hazırlanan ve listeye kaydedilen “Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool”dur. Bu unsurların yaşatılarak korunması, toplumda koruma konusunda farkındalık yaratılması ve topluluk katılımının güçlendirilmesi hem Sözleşme'nin koruma yaklaşımlarının uygulanması hem de unsurların sürdürülebilirliklerinin sağlanması açısından önemlidir. İmran Gündüz Alptürker, Tolga Gök ve Hakan Alptürker “Somut Olmayan Kültürel Miras Farkındalığının Bilinirlik ve Deneyimleme Açısından Değerlendirilmesi” başlıklı makalelerinde toplumda Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'ni “bilinirlik” düzeyleri yüksek “deneyimleme” düzeyleri düşük olarak belirlemişler ve üzerinde yoğunlaşarak geliştirilmesi yönünde çaba sarf edilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Geleneksel Türk Okçuluğu'nun ve Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool'un ise hem “bilinirlik” düzeylerinin hem de “deneyimleme” düzeylerinin oldukça düşük olduğuna dikkat çekmişler ve bu unsurların toplum tarafından unutulmaması ve yok olmaması için ciddi bir şekilde önlem alınması gerektiği ifade etmişlerdir⁴. Ancak bu sonuçlar

3 Ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BCl%C3%BCrel-Miras-Listeleri>

4 İmran Gündüz Alptürker, Tolga Gök, Hakan Alptürker. “Somut Olmayan Kültürel

toplumdaki genel bakış açısını yansıtmaktadır. Unsurlarla doğrudan ilişkili kültür taşıyıcılarının, uygulayıcılarının ve aktarıcılarının görüşlerinin ve uygulamalarının, Sözleşme'nin koruma yaklaşımları ile uyumunun ve koruma sürecine katılım durumlarının ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmeyi amaçlayan bildiride öncelikle somut olmayan kültürel miras ve geleneksel sporlar ve oyunlar ilişkisi üzerinde durulacaktır. Daha sonra Türkiye tarafından İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsili Listesi'ne kaydettirilen geleneksel sporlarla ve oyunlarla ilgili unsurların adaylık dosyaları ve periyodik raporları incelenecektir. Bu dosyalar üzerinden unsurların görünürlüğünün artırılması, korunması konusunda toplumda farkındalık yaratılması, geçmiş, güncel ve gelecekteki koruma önlemleri, topluluk katılımı gibi konular ele alınacak ve günümüzdeki uygulama örneklerine yer verilecektir. Son olarak unsurlarla ilişkili profesyonel veya amatör sporcular ve oyuncular, eğitmenlerden, hakemlerden, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan 605 kişi ile gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçları tarama araştırması yöntemi kullanılarak değerlendirilecek ve katılımcıların somut olmayan kültürel miras ile ilgili farkındalıkları yorumlanacaktır. Ayrıca bu sonuçlara göre anket katılımcılarının koruma, yaşatma ve aktarma süreçlerine katkı ve katılım durumları çözümlenecektir.

Somut Olmayan Kültürel Miras ve Geleneksel Sporlar ve Oyunlar

Geleneksel sporlar ve oyunlar somut olmayan kültürel mirasın belirlediği alanlardan Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler başlığı altında yer almaktadır. Öcal Oğuz *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir* adlı kitabında bu alanın somut olmayan kültürel mirasın en yoğun ve karışık konularından birini oluşturduğuna dikkat çekmiş ve bazı uygulamaların diğer alanlarla da doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir⁵. Geleneksel sporlar ve oyunlar da bu başlık altında yer almakla birlikte sporların icrasında kullanılan sözlü kültür ürünleri ve oyunlarda kullanılan sayısmaca ve tekerleme gibi örneklerle Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar alanıyla, gösterime açık geleneksel sporlar ve oyunlar ile Gösteri sanatları alanıyla, bazı geleneksel sporların ve oyunların icrasının halk takvimine bağlı gerçekleştirilmesi veya araç gereçlerinin doğadan elde edilmesi ile Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanıyla, geleneksel kıyafetlerinin

Miras Farkındalığının Bilinirlik Ve Deneyimleme Açısından Değerlendirilmesi". *Milli Folklor*, Yıl: 33, S. 132, 2021, s. 16-31.

5 M. Öcal Oğuz. *Somut olmayan kültürel miras nedir?*. Geleneksel Yayıncılık, Ankara 2009, s.130.

veya malzemelerinin zanaatkârlık gerektirmesi sebebiyle ise El sanatları geleneği alanıyla doğrudan ilişkili hâle gelmektedir. Örneğin 2010 yılında Temsili Liste'ye kaydedilen “Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali”nin adaylık dosyasında Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenlerle birlikte cazgırların duası örnek gösterilerek unsurun sözlü gelenekler ve anlatımlarla ilişkisine yer verilmiştir⁶. Etkinliğin tamamının seyirci önünde gerçekleştirilmesi ise Gösteri sanatları ile ilişkilendirilmesini sağlamıştır⁷. 2019 yılında listeye kaydedilen “Geleneksel Türk Okçuluğu” ise ekipmanlarının yapımı, yüksek rakımlarda belirli iklim koşullarında yetişen ağaçlar, organik yapıştırıcılar, boynuzlar, tendonlar, ipek ve deri gibi hammaddeleri gerektirmesi ve bu nedenle zanaatkârların bitkiler, hayvanlar ve iklim dâhil olmak üzere doğa hakkında ileri düzeyde bilgi sahibi olması gerektiği belirtilerek unsur Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar alanıyla ilişkilendirilmiştir⁸. “Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali” adlı adaylık başvuru formunda kispet ve zembillerin yapımı örnek verilerek El sanatları geleneği ile ilişkisine yer verilmiştir⁹. 2020 yılında Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile birlikte ortak dosya hazırlanan ve listeye kaydedilen Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool’un adaylık dosyasında ise oyun tahtalarının yapımındaki zanaatkârlığa dikkat çekilmiştir¹⁰. Adaylık formlarında da “Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali”, somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler ve el sanatları geleneği olmak üzere dört alanla¹¹, “Geleneksel Türk Okçuluğu” toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları geleneği olmak üzere üç alanla ve Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool ise toplumsal uygulamalar, ritüeller

6 “Adaylık Başvuru Formu (00386)”, 2010, <https://ich.unesco.org/en/RL/krkpnr-oil-wrestling-festival-00386>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

7 “Adaylık Başvuru Formu (00386)”, 2010, <https://ich.unesco.org/en/RL/krkpnr-oil-wrestling-festival-00386>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

8 “Adaylık Başvuru Formu (01367)”, 2019, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-turkish-archery-01367>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

9 “Adaylık Başvuru Formu (00386)”, 2010, <https://ich.unesco.org/en/RL/krkpnr-oil-wrestling-festival-00386>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

10 “Adaylık Başvuru Formu (01597)”, 2020, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-intelligence-and-strategy-game-togyzqumalaq-toguz-korgool-mangala-gocurme-01597>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

11 “Adaylık Başvuru Formu (00386)”, 2010, <https://ich.unesco.org/en/RL/krkpnr-oil-wrestling-festival-00386>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

ve şöenler ve el sanatları geleneği olmak üzere iki alanla ilişkilendirilmiştir¹². Bu yönlerden değerlendirildiğinde toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler alanında yer alan geleneksel sporların ve oyunların sözlü kültür ürünleri, araç gereçleri ve uygulamaları dikkate alındığında somut olmayan kültürel mirasın beş alanıyla da ilişkili olabileceği söylenebilir.

Adaylık formlarında ilgili alanlara ek olarak unsurlarla ilişkili unsurun tanımı, görünürlüğüne ve farkındalığının sağlanması, diyalogun teşvik edilmesine katkısı, unsurun geçmiş, güncel ve gelecekteki koruma önlemleri, adaylık sürecine topluluk katılımı ve rızası, unsurun envantere dâhil edilmesi ve ilgili belgeler gibi bilgilere de yer verilmektedir. Sözleşme'nin ve adaylık dosyalarında sunulan koruma yaklaşımlarının uygulama süreçlerini güncel olarak takip etmeyi sağlayan periyodik raporlar ise unsurun sosyal ve kültürel işlevleri, uygulanabilirliğinin ve mevcut risklerin değerlendirilmesi, listenin hedeflerine katkısı, unsuru teşvik etme veya güçlendirme çabaları, topluluk katılımı, kurumsal bağlam ve raporun hazırlanmasına toplulukların katılımı ile ilgili bilgileri kapsamaktadır. Periyodik raporlama, Taraf Devletlere Sözleşme'nin uygulanmasını değerlendirme, somut olmayan kültürel mirası koruma kapasitelerini değerlendirme, somut olmayan kültürel miras envanterlerini raporlama ve Temsilî Liste'de yer alan unsurların durumunu güncelleme olanağı sağlamaktadır.¹³ Bu açıdan adaylık dosyalarının taraf devletlerin unsurlarını ulusal bağlamda nasıl koruduklarını ve nasıl koruyacaklarını açıkladığı belgeler olduğu ifade edilebilir. Periyodik raporların ise koruma uygulamalarını nasıl sürdürdüğü ve önerilen koruma politikalarını nasıl hayata geçirdiği konusunda bilgi verdiği söylenebilir. Evrim Ölçer Özünel "Uluslararası Alanda Ulusal Ayna: Yaşayan Mirasın Raporlanması" başlıklı makalesinde taraf devletlerin sözleşme ile ilgili ulusal eylem planlarını, bunların ne kadarını gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri gibi konuları komiteye sunma biçimlerinin başında bu raporlama sisteminin geldiğine dikkat çekmiştir¹⁴. Bu bakımdan da periyodik raporlar taraf devletlerin sözleşme'nin koruma yaklaşımlarına uygun politikalar benimseyip benimsemediklerini gösteren ve koruma sürecinin çok yönlü olarak izlenebildiği bir değerlendirme mekanizma olarak nitelendirilebilir.

12 "Adaylık Başvuru Formu (01367)", 2019, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-turkish-archery-01367>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

13 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://ich.unesco.org/en/periodic-reporting-00460>

14 Evrim Ölçer Özünel. "Uluslararası Alanda Ulusal Ayna: Yaşayan Mirasın Raporlanması", *Milli Folklor*, Yıl 34, C 17, S. 136, 2022, s. 7.

Geleneksel Sporlarda ve Oyunlarda Koruma: Türkiye Örneği

Türkiye'nin geleneksel sporlarla ve oyunlarla ilgili adaylık dosyalarından ve periyodik raporlarından da koruma süreçlerini incelemek mümkündür. Gerçekleştirilen koruma önlemleri arasında araştırma ve belgeleme, etkinlikler, eğitim çalışmaları, medyada görünürlüğünün sağlanması, tanıtım faaliyetleri ve katılımın güçlendirilmesi bulunmaktadır. Zeynep Safiye Baki Nalcıoğlu “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Bağlamında Geleneksel Sporlar ve Oyunlar” başlıklı yazısında Sözleşme listelerine kayıtlı geleneksel sporlar ve oyunlarla ilgili unsurların yaşatılarak korunması konusunda taraf devletlerin unsur özelinde şekillenen farklı koruma politikaları geliştirdiğini ifade etmiş ve bu politikaları araştırma, belgeleme, devlet desteği ve bütçe planlaması, eğitim, medya ve turizm başlıklarında incelemiştir¹⁵. Örneğin Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin adaylık dosyasında festivalin 23 Mayıs 2000 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren “Tarihî Kırkpınar Yağlı Güreşleri Yönetmeliği” kapsamında koruma altında olduğu belirtilmiştir. Amacının ise festivalin geleneksel yönetim şeklinin korunmasını sağlamak ve Kırkpınar Yağlı Güreşleri ile ilgili kurumların faaliyetlerini denetlemek olduğuna yer verilmiştir. Akademik çalışmaların yürütülmesi için Trakya Üniversitesinde açılan Beden ve Spor Eğitimi bölümünün eğitim kadrosunun Kırkpınar'ın korunmasına yönelik oluşturulduğuna değinilmiştir. İslam Eserleri Müzesine “Kırkpınar Odası”nın (Kırkpınar bölümü) eklendiği ve Türk Güreş Vakfı, Fotoğraf Sanatı Kurumu gibi kurumların ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun (TRT) çeşitli şekillerde festivalin görünürlüğüne katkıda bulundukları belirtilmiştir¹⁶. Bu uygulamalar Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali için mevzuat yoluyla koruma, akademik çalışmaların desteklenmesi, müzeleme, medyada yer verilmesi ve görünürlüğünün artırılması yaklaşımlarının benimsendiğini göstermektedir.

Geleneksel Türk Okçuluğu için ise özellikle düzenlenen etkinlikler ve kurslar, atölyeler gibi eğitim faaliyetleri yoluyla koruma uygulamaları dikkat çekmektedir. Geleneksel Türk Okçuluğu'nun adaylık dosyasında her yıl yerel, ulusal ve uluslararası festivaller, yarışmalar ve tanıtım etkinlikleri düzenlendiği ve Geleneksel Okçuluk Amatör Kış Ligi'nin kurulduğu belirtilmektedir.

15 Baki Nalcıoğlu, Zeynep Safiye. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Bağlamında Geleneksel Sporlar Ve Oyunlar”, *X. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu*, KTMÜ Yayınevi, Kahramanmaraş, 5-7 Kasım, s. 44-51.

16 “Adaylık Başvuru Formu (00386)”, 2010, <https://ich.unesco.org/en/RL/krkpnar-oil-wrestling-festival-00386>, s.6, son erişim tarihi: 16.12.2023.

Antalya Okçular Tekkesi Derneği ile İstanbul Okmeydanı Spor ve Eğitim Vakfı, İl Millî Eğitim Müdürlükleri, İl Spor Müdürlükleri ve üniversitelerle protokol imzalanarak unsurun hem örgün hem de yaygın eğitim yoluyla aktarılmasının sağlandığı açıklanmıştır. Diğer yandan Okmeydanı Spor ve Eğitim Vakfının girişimleriyle unsurun en eski kültür mekânı olan İstanbul Okçular Locasının yeniden inşa edilerek hizmete açıldığına ve Kayseri’de geleneksel atlı okçuluk tesislerinin inşa edildiğine değinilmiştir. Okçuluk malzemeleri üretiminin desteklenmesi ve yeni çırakların yetiştirilmesi amacıyla yeni atölyelerin kurulduğu ve kursların-atölyelerin açıldığı, bu sayede de zanaatın bazı kısımlarında usta-çırak ilişkisi güçlendirildiği ifade edilmiştir. Okçuluk malzemelerinin üretimi için gerekli hammaddelerin sürdürülebilir bir şekilde tedarik edilmesi amacıyla sivil toplum kuruluşlarının 2014 yılında Karaman’da “Geleneksel Türk Okçuluk Ormanı” adında bir orman oluşturduğuna yer verilmiştir. Türkiye’nin bazı illerinde ortadan kaybolan unsurun, sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen kurs, çalıştay, tanıtım faaliyetleri, panel ve konferans gibi çalışmalarla yeniden canlandırıldığına değinilmiştir. Unsurla ilgili saha çalışmalarının Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapıldığı ve bu çalışmalar sırasında elde edilen belgelerin Halk Kültürü Bilgi ve Dokümantasyon Merkezinde kayıt altına alındığı bilgisi verilmiştir. Yazılı ve görsel bilgilendirme ve tanıtım materyallerinin yayınlandığı, sivil toplum kuruluşları tarafından internet sitelerinin oluşturulduğu belirtilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı gibi kurumlar ve yerel yönetimlerin unsurun sürdürülebilirliği için önemli miktarda kaynak ayırdığına ve birçok etkinlik düzenlendiğine yer verilmiştir¹⁷. Bu koruma uygulamalarından hareketle Geleneksel Türk Okçuluğu için etkinliklerin ve eğitim faaliyetlerinin yanı sıra unsurun sürdürülebilirliği için protokollerin yapılması, kültürel mekânlarının yaşatılması, malzeme üretiminin desteklenmesi, akademik araştırmaların yapılması, belgeleme ve tanıtım faaliyetlerinin düzenlenmesi, kaynak ayrılması gibi farklı alanlarda gerçekleştirildiği ifade edilebilir.

Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için de gerçekleştirilen koruma önlemleri arasında da özellikle etkinliklerin düzenlenmesi ve eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi dikkat çekmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının seçmeli dersi ulusal düzeyde uygulama ve yaygınlaştırmaya açarak unsuru örgün eğitimin bir parçası hâline

17 “Adaylık Başvuru Formu (01367)”, 2019, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-turkish-archery-01367>, s. 7-8, son erişim tarihi: 16.12.2023.

getirdiğine yer verilmiştir. Sivil toplum kuruluşları tarafından çok sayıda turnuva ve sosyal etkinlik düzenlendiği, sosyal faaliyetler ve şenlik etkinliklerinde ücretsiz oyun tahtası ve unsura ait eğitim kitlerin dağıtıldığı belirtilmiştir. Oyunun dezavantajlı gruplarda da yaygınlaştırılması amacıyla Dünya Etnospor Konfederasyonu tarafından Braille alfabeli Mangala/Göçürme oyun tahtasının yapıldığı ve görme engellilere yönelik turnuvaların düzenlendiği ifade edilmiştir. Sivil toplum kuruluşları tarafından rehabilitasyon programlarının yürütüldüğüne ve cezaevleri, sağlık ocakları, huzurevleri gibi kamuya açık yerlerde rehabilitasyon amaçlı oyunun oynanmasının sağlandığına dikkat çekilmiştir. Unsurla ilgili belgesel filmlerin hazırlandığı, ilgili topluluklar ve sivil toplum kuruluşları tarafından unsurla ilgili bilgilendirici internet sitelerinin kurulduğu; devlet kurumları tarafından ise unsurun yurt içinde ve yurt dışında farkındalığı artırmak amacıyla kitap, televizyon/radyo programlarının ve belgesellerin yayınlanmasına maddi destekte bulunduğu bilgisi verilmiştir. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yürütülen “Gençlik Proje Destek Programı” çerçevesinde unsurun görünürlüğünün artırılmasına yönelik projelere öncelik verildiği, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından unsurun tespiti ve korunmasına yönelik saha araştırmalarının yapıldığı belirtilmiştir. Ayrıca son dönemde unsurun taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının örgütlenerek sivil inisiyatifleri güçlendirmek amacıyla yeni sivil toplum kuruluşları ve kulüpler kurduklarına, sivil toplum kuruluşlarının koruma faaliyetlerinin devlet kurumları tarafından da maddi olarak desteklendiğine dikkat çekilmiştir¹⁸. Bu uygulamalar Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için etkinlikler ve eğitim faaliyetlerine ek olarak oyunun herkes için erişilebilir ve oynanabilir hâle getirilmesi, tanıtım programları, projeler, araştırma ve belgeleme, medya ve sivil toplumun katılımı, bütçe desteği gibi alanlarda da çalışmaların yapıldığını göstermektedir.

Adaylık dosyaları unsurların gerçekleştirilen koruma önlemlerinin yanı sıra gerçekleştirilmesi planlanan koruma önlemleri hakkında da bilgi vermektedir. Temsilî Liste’ye kayıtlı geleneksel sporların ve oyunların günümüzdeki durumunun koruma bağlamında değerlendirilebilmesi için bu planların da incelenmesi gerekmektedir. Örneğin Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali’nin koruma önlemlerinin planlanması için 2009 yılında İl Kültür ve Turizm

18 “Adaylık Başvuru Formu (01597)”, 2020, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-intelligence-and-strategy-game-togyzqumalaq-toguz-korgool-mangala-gocurme-01597>, s. 10-11, son erişim tarihi: 16.12.2023.

Müdürlükleri koordinasyonunda Edirne Belediyesinin, ilgili sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin, müzelerin, basın mensuplarının, davul-zurnacıların ve pehlivanların katılımıyla bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda unsurun korunmasına yönelik genel olarak müzeleme, personel ve bütçe desteği, festival protokolü hazırlanması, vakıf kurulması, Kırkpınar'a ait geleneksel müzik kültürü ile ilgili çalışmalar, akademik araştırmalar ve unsurun görünürlüğünün artırılması konuları değerlendirilmiştir. Bu konularla ilişkili olarak ise yağlı güreş ile ilgili araç-gereçlerin ve görsellerin sergilendiği Kırkpınar Evi Müzesi'nin resmî statüde müzeye dönüştürülmesi, Kırkpınar'ın zenginlikleri müzesinin kurulması, Kültür ve Turizm Bakanlığının her yıl festival organizasyonuna bütçe ve teknik destek sağlayacağı, iş birliğine açık bir festival protokolünün hazırlanması, bu protokol çerçevesinde katılımın artırılması konusunda çalışmalar yapacak bir vakıf kurulması, sivil toplum kuruluşlarının aktif olarak yer alabilmesi için festivalin kapsamının genişletilmesi, Kırkpınar yağlı güreş ezgileri için Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müzik topluluğu kurulması, notalarının üzerinde çalışılması ve cazgır eğitimleri için kursların açılması, sempozyumların düzenlenmesi ve Trakya Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinin adına Kırkpınar'ın eklenmesi ve yağlı güreşlerle ilgili bir bölüm kurulması, Kırkpınar yağlı güreşlerine ilişkin belgesel ve müzik kayıtlarının hazırlanması, fotoğraf sergilerinin düzenlenmesi ve prestij kitabın yayınlanması gibi planlanan koruma önlemlerine yer verilmiştir¹⁹. Bu önlemlerden destek programları, akademik araştırmalar, Kırkpınar Yağlı Güreşlerinin Edirne Belediye Başkanlığınca nasıl düzenleneceğini, Organizasyon Kurulunun kimlerden oluşacağını, görev, yetki ve sorumlulukları ile müsabakaları, yolluk ve ödülleri belirleyen Tarihî Kırkpınar Yağlı Güreş Talimatı²⁰ ve 2022 yılında Türkiye Geleneksel Güreşler Federasyonunun kurulması ve federasyon tarafından açılan cazgırlık ve hakemlik kursları²¹, Trakya Üniversitesinin Spor Bilimleri Fakültesinin adının Kırkpınar Spor Bilimleri Fakültesi olarak değiştirilmesi hayata geçirilen uygulamalardır. Ancak özellikle müzecilik alanında Kırkpınar Evi Müzesi veya Kırkpınar'ın zenginlikleri müzesi açılmamıştır.

19 "Adaylık Başvuru Formu (00386)", 2010, <https://ich.unesco.org/en/RL/krkpnr-oil-wrestling-festival-00386>, s.7-8, son erişim tarihi: 16.12.2023.

20 Ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://shgm.gsb.gov.tr/Public/images/SGM/Federasyon/70825TARIHI%20KIRKPINAR%20YAGLI%20GU.doc>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

21 Ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://tggf.org.tr/cazgirlik-kursu/>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

Bu açıdan Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve Festivali ile ilgili kapsamlı bir müze ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Geleneksel Türk Okçuluğu'nun planlanan koruma önlemleri için ise Kültür ve Turizm Bakanlığının koordinasyonunda 2016 yılında başlayan çalışmalarla yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin, akademisyenler ile unsurun taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının katılımıyla “Geleneksel Türk Okçuluğunun Korunmasına Yönelik Stratejik Plan” hazırlanmaya başlanmış ve 2017 yılında tamamlanmıştır²². Bu plana göre hedefler unsurun kapasitesinin güçlendirilmesi, tesislerin tahsis edilmesi ve mevcut tesislerin koşullarının iyileştirilmesi, ilgili tarihî ve kültürel mekânların restore edilmesi, yeni çırakların yetiştirilmesi amacıyla Anadolu Sigorta tarafından hayata geçirilen Bir Usta Bin Usta Projesi'ne geleneksel okçuluk malzemeleri yapım kursunun eklenmesi, unsurla ilgili yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde farkındalığın artırılması, tanıtım etkinliklerinin ve materyallerinin artırılması, akademik faaliyetlerin sürdürülmesi, kültürel çeşitliliğe saygı gösterilmesine ve diyalogun geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla uluslararası festival ve yarışmalara maddi desteğin artırılması, taşıyıcılar arasında kültürel diyalogu ve deneyim alışverişini teşvik eden ortak projeler ve kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi ve geleneksel okçuluk sanatının sürdürülebilir bir şekilde korunmasının sağlanmasıdır²³. 2019 yılında kurulan Türkiye Geleneksel Türk Okçuluk Federasyonunun 625 kulüp ile hem bu alanda sporcuların, antrenörlerin ve hakemlerin yetiştirilmesini hem tesisleşmenin artırılmasını sağlaması hem de şampiyonalar düzenlemesi²⁴ gibi unsurun sürdürülebilirliğini destekleyen faaliyetler, İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü ve Okçular Vakfı iş birliği ile gerçekleştirilen öğretmenlerin eğitilmesine ve öğrencileri eğitmesini amaçlayan “Okçuluk Benim Sporum” Projesi²⁵ gibi projeler, Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen Okçuluk Kurs Programı²⁶ gibi kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenen kurs ve eğitim faaliyetleri, kültürel çeşitliliğe saygı

22 “Adaylık Başvuru Formu (01367)”, 2019, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-turkish-archery-01367>, s. 7-8, son erişim tarihi: 16.12.2023.

23 “Adaylık Başvuru Formu (01367)”, 2019, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-turkish-archery-01367>, s. 7-8, son erişim tarihi: 16.12.2023.

24 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://tgotf.org.tr/>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

25 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://istanbul.meb.gov.tr/www/quotokculuk-benim-sporum-projesiquote-tanitim-programi/icerik/1660>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

26 Ayrıntılı bilgi için bk. https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_08/12112312_2020_okculuk.pdf, son erişim tarihi: 20.12.2023.

gösterilmesine ve diyalogun geliştirilmesine katkıda bulunan ve Okçular Vakfı tarafından düzenlenen, paydaşları arasında Türkiye Geleneksel Türk Okçuluk Federasyonunun, Dünya Etnospor Konfederasyonun ve olimpiik ve paralimpiik okçuluk sporunun uluslararası federasyonu olan Dünya Okçuluk'un yer aldığı Fetih Kupası²⁷, Ankara'da açılan Geleneksel Sporlar Gençlik ve Spor Kulübü ve Kayseri'de açılan Geleneksel Sporlar Binicilik ve Okçuluk Tesisi gibi tesisler, Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun TRT Belgesel kanalı tarafından hazırlanan programlar²⁸ hayata geçirilen uygulamalara örnek olarak verilebilir. Diğer yandan Bir Usta Bin Usta projesindeki mesleklerle geleneksel okçuluk malzemeleri yapımı dâhil edilememiştir. Fakat hem spor kulüpleri ve yerel yönetimler hem de özel girişimler tarafından geleneksel okçuluk malzemeleri yapım kursları verilmektedir.

Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için planlanan koruma önlemleri ise genel olarak araştırma ve belgeleme, kapasite geliştirilmesi, tanıtım faaliyetleri, eğitim ve aktarım çalışmaları olarak sınıflandırılabilir. Bu önlemler oyunun farklı oynanış şekillerinin kaybolmaması için Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülen araştırma ve belgeleme çalışmalarına devam edilmesi, geleneksel oyunlara ilişkin zengin içerikli bir kütüphaneye sahip, unsura ilişkin bilgilerin verildiği ve tarihî nesnelerin sergilendiği Ulusal Mangala/Göçürme Müzesi oluşturulması, özellikle şehir merkezlerinde unsurun uygulanabileceği mekânların sayısının ve niteliğinin artırılması, teknolojik yeniliklere sahip projelerin desteklenmesi, kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından her yıl yerel ve ulusal düzeyde seminer, sempozyum, konferans ve panellerin düzenlenmesi, sosyal faaliyetler ve şenliklerde unsurun ücretsiz oyun tahtalarının ve eğitim kitlerinin dağıtılmaya devam edilmesi, yerel, ulusal ve uluslararası turnuvalar düzenlenmesi, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her okulda Mangala/Göçürme kulübü kurulmasının teşvik edilmesi ve Mangala/Göçürme seçmeli dersinin yaygınlaştırılması amacıyla öğretmenlere Mangala/Göçürme eğitmenlik sertifikası verilmesi, Mangala/Göçürme'nin farklı versiyonlarını ve kurallarını içeren ansiklopedik kitap yayımlanması ve aktarımı teşvik eden projelerin yürütülmesidir.

27 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://www.okcularvakfi.org/Home/FaaliyetlerFetihKupasi>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

28 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://www.trtbelgesel.com.tr/tarih/turk-okculugunun-seruveni>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

Bunlara ek olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından maddi destek sağlanmaya devam edilmesi, bakanlıkların önerilen eylem planlarının uygulanması amacıyla ilgili kurumlar, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iletişimi koordine etmesi ve bu planların mevcut durumunun ve uygulanmasının takip edilmesi bulunmaktadır. Diğer yandan sivil toplum katılımının artırılması için bazı önlemlerin doğrudan ilgili sivil toplum kuruluşları ve topluluklar tarafından yürütüleceğine, projelerin hayata geçirileceğine, maddi destek sağlayacaklarına ve yeni koruma önlemlerini planlayacaklarına da yer verilmiştir²⁹.

Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için planlanan koruma önlemlerinden hayata geçirilenlere örnek olarak Bursa İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen 134 okulda gerçekleştirilen öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerinin Mangala ile tanışmalarını sağlayan Mangala Oyunu Tanıtma ve Yaygınlaştırma Projesi³⁰, İl Millî Eğitim Müdürlükleri ile Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü ve Denetimli Serbestlik İl Müdürlüğü arasında imzalanan protokol³¹ ve yerel yönetimlerle imzalanan protokol³² örneklerinde olduğu gibi mangala oyununun oynanmasını ve yaygınlaştırılmasını destekleyen protokoller, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezine bağlı faaliyetlerini sürdüren Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesinde ve Gölbaşı Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesinde Mangala oyununun kent merkezlerinde oynanması için alan yaratılması³³, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Geleneksel Sporlar ve Oyunlar Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından verilen Mangala oyunu eğitimleri ve görme engelliler için

29 “Adaylık Başvuru Formu (01597)”, 2020, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-intelligence-and-strategy-game-togyzqumalaq-toguz-korgool-mangala-gocurme-01597>, s. 10-11, son erişim tarihi: 16.12.2023.

30 Ayrıntılı bilgi için bakınız: https://kki.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/16/01/716783/dosyalar/2017_12/07092531_MANGALA_PROJESY.pdf?CHK=9acd7277f8860b0a66baa8db71b2808a, son erişim tarihi: 20.12.2023.

31 Ayrıntılı bilgi için bk. <http://duzce.gov.tr/akla-gel-mangala-projesi-protokolu-imzalandi>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

32 Ayrıntılı bilgi için bk. <http://www.nizip.gov.tr/mangala-oynamayan-kalmasin>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

33 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://hacibayram.edu.tr/thbmer/mangala-atolyesi>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

düzenlenen Mangala Atölyeleri³⁴, Dünya Etnospor Konfederasyonu'nun teknik desteğiyle planlanan ve Manas Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen Çevrim İçi Mangala Turnuvası³⁵, Dünya Etnospor Konfederasyonu tarafından tasarlanan Mangala: Etnospor çevrim içi uygulaması³⁶, Etnospor Kültür Festivali'nde oyun tahtalarının katılımcılara dağıtılması ve her yıl Mangala Turnuvası ile Görme Engelliler İçin Mangala Turnuvası düzenlenmesi³⁷, Zekâ Oyunları seçmeli dersinde mangala oyununun yer alması³⁸ verilebilir. Ulusal Mangala/Göçürme Müzesinin oluşturulması ve Mangala/Göçürme'nin farklı versiyonlarını ve kurallarını içeren ansiklopedik kitap yayımlanması ise üzerinde çalışılması gereken koruma önlemleri arasında bulunmaktadır.

2003 Sözleşmesi'nin listelerine kaydedilen unsurların güncel durumu hakkında bilgi veren ve koruma yaklaşımlarının ve uygulamalarının değerlendirilmesini sağlayan periyodik raporlarda ise bu üç unsur ile ilgili korumada medyanın rolü, kültürel mekânın kullanımı, yarışma ve kursların aktarıma katkısı, örgün ve yaygın eğitim yoluyla koruma, sivil toplum kuruluşlarının süreçte aktif rol alması, etkinliklerin düzenlenmesi ve tanıtım faaliyetlerinin sürdürülmesi konularında örnekler yer almaktadır. 2012 yılında sunulan raporda TRT'nin canlı yayınlar, programlar ve belgeseller aracılığıyla somut olmayan kültürel miras unsurlarının tanıtılmasında, korunmasında ve bu konuda farkındalık yaratılmasında aktif rol üstlendiği ve Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin her yıl canlı olarak yayımlandığı belirtilmiştir. Festivalin listeye alınmasıyla yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde bilinirliğinin de arttığı ifade edilmiştir³⁹. 2021 yılında sunulan periyodik raporda ise Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'ne Türkiye'den ve dünyanın her yerinden insanın katıldığına,

34 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://hacibayram.edu.tr/gsomer/4-ocak-dunya-braille-gunune-ozel-gorme-e>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

35 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://www.manas.edu.kg/tr/news/4808#:~:text=D%C3%BCnya%20Etnospor%20Konfederasyonu'nun%20teknik,aras%C4%B1nda%20b%C3%BCy%C3%BCk%20bir%20heyecan%20yaratt%C4%B1>, son erişim tarihi: 21.12.2023.

36 Ayrıntılı bilgi için bk. <https://apps.apple.com/tr/app/mangala-etnospor/id1625880361?l=tr>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

37 Ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://worldethnosport.org/news/5th-ethnosport-culture-festival-is-in-istanbul-on-june-9-12>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

38 Ayrıntılı bilgi için bk. https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/202152512057724-zeka_oyunlari.pdf, son erişim tarihi: 20.12.2023.

39 "Periyodik Rapor (00815)", 2012, <https://ich.unesco.org/en/state/turkiye-TR?info=periodic-reporting>, s. 27, 66, son erişim tarihi: 20.12.2023.

festivalin halkın buluşması için bir alan sağladığına, yarışmacı ya da seyirci olarak birbirini tanıma ve farklı bireylerle iletişim kurma olanağı tanıdığına da yer verilmiştir. Bu raporda TRT'nin yanı sıra özel ve yerel tv kanallarının festivali canlı olarak yayınladığına ve TRT'nin öncülüğünde medyanın festival ve önemi konusunda farkındalık yaratmak için kullanıldığına değinilmiştir. Medyanın ilgisinin aynı zamanda ilgili topluluğun kendi unsurlarını korumasına da yardımcı olduğuna dikkat çekilmiştir⁴⁰. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin TRT'de canlı yayınlanması ile başlayan sürecin yerel ve ulusal televizyon kanallarında da canlı yayınlanması ile devam ettiği görülmektedir. Bu durum medyanın ve halkın ilgisinin günden güne arttığını ve televizyon kanalları arasında somut olmayan kültürel miras farkındalığı yaratıldığını göstermektedir.

Korumada ve farkındalık yaratmada medyanın rolü Geleneksel Türk Okçuluğu unsurunda da dikkat çekmektedir. TRT ile Okçuluk Vakfı iş birliğinde Geleneksel Türk Okçuluğu konusunda hazırlanan ve 2018 yılından itibaren TRT'de yayınlanan "Tozkoparan" adlı dizinin amacının çocukların ve gençlerin ilgisini unsura çekmek olduğu belirtilmiştir. Diğer yandan Geleneksel Türk Okçuluğu'nun tarihi ve kültürel kimliğin bir parçası olduğu üzerinde durulmuş ve uygulayıcılarında tarihî kültürel devamlılık duygusunu güçlendirdiği ifade edilmiştir. Eğitimle ilgili uygulamalara ise Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün 2001 yılından itibaren öğretmenlere verdikleri Geleneksel Türk Okçuluğu eğitimleri ve sertifika programı örnek olarak gösterilmiştir. Korumada Türkiye Geleneksel Türk Okçuluk Federasyonunun rolü üzerinde de durulmuş ve federasyonun geleneksel okçuluğa ilişkin kurslar ve yarışmalar düzenleyerek unsurun sürdürülebilir şekilde korunmasına ve yaşayabilirliğinin sağlanmasına katkısına yer verilmiştir. Federasyonun Türkiye'nin bütün illerinde kulüpler açarak antrenörlerin yetiştirilmesini sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca yaklaşık yirmi beş otuz yıl öncesine kadar okçuların ve zanaatkarların sayısının son derece az olduğuna ancak son on yılda unsura yönelik toplumsal ilgide büyük bir artış yaşandığına ve günümüzde unsurun yaşayabilirliğine ilişkin herhangi bir risk gözlenmediğine de değinilmiştir. Araştırma ve tanıtım faaliyetleri açısından ise hem Geleneksel Türk Okçuluğu hem de Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için kurslar, yarışmalar, çalıştaylar, sempozyumlar, forumlar

40 "Periyodik Rapor (54549)", 2021, <https://ich.unesco.org/en/state/turkiye-TR?info=periodic-reporting>, s. 117, 175, son erişim tarihi: 20.12.2023.

ve festivaller düzenlendiği bilgisi verilmiştir. Mangala'nın aktarımının sosyal öğrenme ve örgün/yaygın eğitim yoluyla gerçekleştirildiği ve özelliklerde son yıllarda genç kuşağın unsura ilgisinin arttığı, ilgili toplulukların sivil toplum kuruluşları ile kendilerini ifade ettiği ve etkinlikler ile turnuvalarla koruma sürecine destek verdikleri belirtilmiştir⁴¹. 2021 yılında sunulan periyodik raporda hem Geleneksel Türk Okçuluğu hem de Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için son yıllarda unsura ilginin arttığına belirtilmesi Türkiye'de geleneksel sporların ve oyunların korunması ve yaşatılması konusunda uygulamaların etkili şekilde sürdürüldüğünü göstermektedir.

Geleneksel Sporlarda ve Oyunlarda Katılım Yaşatma ve Aktarım

Gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan koruma önlemlerinin yanı sıra koruma ve aktarım sürecinin değerlendirilmesi ve günümüzdeki durumunun tespiti Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin, Geleneksel Türk Okçuluğu'nun ve Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool'un kültür taşıyıcılarının, uygulayıcılarının ve aktarıcılarının görüşlerinin ve uygulamalarının dikkate alınması ile mümkündür. Bu yaklaşımla söz konusu üç unsurun temsilcilerinin somut olmayan kültürel miras farkındalıklarının ve koruma, yaşatma ve aktarma süreçlerine katkı ve katılım durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama araştırması kullanılmıştır. Tarama araştırması bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum gibi özelliklerinin belirlendiği ve genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalar olarak açıklanmaktadır⁴². Araştırma tarama deseninde düzeyine göre ise betimsel araştırma olarak planlanmıştır. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örneklemenin çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıdığı, belli ölçütleri karşılayan veya belli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde kullanıldığı ifade edilmiştir⁴³. Araştır-

41 "Periyodik Rapor (54549)", 2021, <https://ich.unesco.org/en/state/turkiye-TR?info=periodic-reporting>, s. 2021: 29, 38, 118, 246, 247, 248, 260, 261. son erişim tarihi: 20.12.2023.

42 Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2017, s. 184.

43 Büyüköztürk vd., *age.*, s. 92-93.

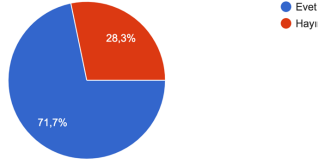
mada ölçüt, ilgili unsurlarla ilişkili olmak olarak belirlenmiştir. Katılımcılar yağlı güreşin, geleneksel okçuluğun ve mangalanın profesyonel veya amatör sporcularından ve oyuncularından, eğitimcilerinden, hakemlerinden, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplama tekniklerinden anket tekniği kullanılmıştır. Anket açık ve kapalı uçlu on bir sorudan oluşmaktadır. Katılımcılara anket Google Form kullanılarak çevrim içi şekilde uygulanmıştır. Ankette katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular ve unsuru kimden öğrendiklerini ve eğitim/kurs verip vermediklerini, unsurun Temsilî Liste'ye kaydını bilip bilmediklerini, adaylık dosyası hazırlanırken katılım sağlayıp sağlamadıklarını ölçen sorular yer almıştır. Bu sorulara ek olarak ankette unsurun Temsilî Liste'ye kaydının unsur hakkındaki koruma farkındalığını artırıp artırmadığını, unsurun tanınırlığına etkisini, gençlerin ilgisini çekip çekmediğini ölçen sorular da bulunmaktadır. Diğer yandan unsurun yaşatılarak korunması için gerçekleştirilen etkinlik bilgilerinin ve unsurların Temsilî Liste'ye kaydının diğer olumlu veya olumsuz yönlerinin paylaşılmasına imkân tanıyan açık uçlu sorular da yer almaktadır. Araştırmaya Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali ile ilgili 192 kişi, Geleneksel Türk Okçuluğu ile ilgili 336 kişi ve Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool ile ilgili 77 kişi olmak üzere toplamda 605 kişi katılmıştır. Katılımcılardan 76 kişi kadın 529 kişi erkektir. Katılımcıların yaşları 9 ve 65 arasında değişmektedir. Katılımcılara aynı sorular üç unsur özelinde değiştirilerek iletilmiştir. Katılımcıların hepsi her soruya cevap vermemiştir. Bu açıdan oranlar soru özelinde katılımcı sayıları ve geçerli cevaplar dikkate alınarak belirlenmiştir.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali konulu ankette katılımcılar mesleklerini pehlivan, baş pehlivan, millî sporcu, antrenör, hakem, yönetici, kamu personeli, yeminli mali müşavir, işçi, emekli, şoför, muhtar, özel güvenlik, teknisyen, taksi işletmecisi, serbest meslek ve öğrenci olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların %93,7'si yağlı güreşi ustasından öğrenmiştir (180 yanıt), %74,6'sı ise ustalarından öğrenmenin yanı sıra eğitim veya kurs alarak kendisini geliştirmiştir (185 yanıt). Yalnızca 1 kişi güreşlere katılarak yağlı güreşi kendisi öğrenmiştir. Katılımcıların %50,7'si çırak yetiştirmiş, eğitim veya kurs vermiş ya da vermeye devam etmektedir (105 yanıt). Bu sonuçlar usta çırak ilişkisinin yağlı güreşlerde etkili bir şekilde sürdürüldüğünü ve kuşaklararası aktarım ve eğitimler yoluyla unsurun yaşatıldığını göstermektedir. "Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras

Temsili Listesi'ne 2010 yılında kaydedildiğini biliyor musunuz?" sorusuna katılımcıların %71,7'si unsurun Temsili Liste'de yer aldığını bildiğini belirtmiştir (184 yanıt). Bu sonuç Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali konusunda kültür taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. İlgili toplulukların, grupların veya bireylerin unsurun adaylık dosyasının hazırlık sürecine katılıp katılmadıklarını ölçen soruda ise %16'sı bu sürece katıldıklarını ifade etmiş (184 yanıt) ve bu süreçte %9,5'i rıza mektubu vererek destek olduklarını belirtmiştir (180 yanıt). Katılımcıların %91,1'i festivalin Temsili Liste'ye kaydedilmesinin toplumda farkındalık yaratarak korumaya katkı sağladığını (140 yanıt), %84,6'sı ise bu durumun gençler arasında da farkındalık yarattığını ve yağlı güreşlere ilgi göstermelerini, yeni pehlivanların yetişmesine katkı verdiğini ifade etmiştir (183 yanıt). %44,4'ü bu farkındalıkla etkinlikler düzenlediklerine yer vermiştir (178 yanıt). Örnek verilen etkinlikler arasında ise tanıtım faaliyetleri ve düzenlenen müsabakalar dikkat çekmektedir. Festivalin Temsili Liste'ye kaydının olumlu yönleri arasında yağlı güreşin ve ritüellerinin dünyaya tanıtılması, bölgenin turizmine ve ekonomik gelişimine katkı sağlaması, yerel halk için iş imkânı yaratması, uluslararası iş birliği ve diyalogu sağlaması hem güreşçiler hem de festival katılımcıları arasında kültürel kimliği güçlendirmesi, gençlerin ilgisini çekmesi, medyada daha çok yer alması, yağlı güreşlerin yaşatılmasını ve yaygınlaştırılmasını sağlaması yer almaktadır.

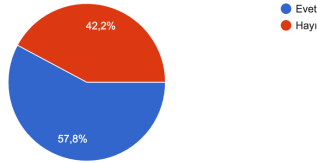
Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesi'ne 2010 yılında kaydedildiğini biliyor musunuz?
184 yanıt

Geleneksel Türk Okçuluğu konulu ankette katılımcılar mesleklerini antrenör, geleneksel okçuluk eğitmeni, doktor, diş hekimi, mühendis, tekniker, optisyen, kuaför, muhasebeci, bankacı, aşçı, kamu personeli, işçi, emekli, öğrenci, ev hanımı, sanatçı ve serbest meslek olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların %93,1'i geleneksel okçuluğu ustasından öğrenmiştir (313 yanıt), %84,5'i ise ustalarından öğrenmenin yanı sıra eğitim veya kurs alarak kendisini geliştirmiştir (329 yanıt). Katılımcıların %36,6 çırak yetiştirmiş, eğitim veya kurs vermiş ya da vermeye devam etmektedir (136 yanıt). Bu sonuçlar geleneksel okçulukta usta-çırak ilişkisinin sürdürüldüğünü, kuşaklararası aktarım ve eğitimler yoluyla unsurun yaşatıldığını ancak eğitim alan kişilerin eğitim verme oranının düşük olduğunu ve daha çok uygulayıcı olarak okçuluğa devam ettiklerini göstermektedir. "Geleneksel Türk Okçuluğu'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesi'ne 2019 yılında kaydedildiğini biliyor musunuz?" sorusuna katılımcıların %57,8'i unsurun Temsilî Liste'de yer aldığını bildiğini belirtmiştir (324 yanıt). Bu sonuç Geleneksel Türk Okçuluğu konusunda kültür taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının farkındalıklarının orta düzeyde olduğunu göstermektedir. İlgili toplulukların, grupların veya bireylerin unsurun adaylık dosyasının hazırlık sürecine katılıp katılmadıklarını ölçen soruda ise %11,8'i bu sürece katıldıklarını ifade etmiş (315 yanıt) ve bu süreçte %13,7'si rıza mektubu vererek destek olduklarını belirtmiştir (313 yanıt). Katılımcıların %72'si Geleneksel Türk Okçuluğunun Temsilî Liste'ye kaydedilmesinin toplumda farkındalık yaratarak korumaya katkı sağladığını (249 yanıt), %91'i ise bu durumun gençler arasında da farkındalık yarattığını ve geleneksel okçuluğa ilgi göstermelerini, yeni kemankeşlerin yetişmesine katkı verdiğini ifade etmiştir (324 yanıt). %49'u bu farkındalıkla etkinlikler düzenlediklerine yer vermiştir (302 yanıt). Örnek verilen etkinlikler arasında ise okullarda bilgilendirme ve uygulama faaliyetleri, tanıtım videolarının hazırlanması, yerel ve ulusal televizyon kanallarındaki farklı programlarda geleneksel okçuluğun tanıtılması, çeşitli kurum ve kuruluşlarda sunumları-

nın yapılması ve seminerlerin düzenlenmesi, ücretsiz kursların açılması, akademik çalışmaların artması, okçuluk eğitimlerini içeren projelerin yanı sıra okçuluk malzemelerini üretmeyi ve süslemeyi sağlayan sanatsal projelerin hazırlanması, ve düzenlenen yarışmalar, turnuvalar, festivaller, kortej yürüyüşleri, kemankeş toyları sayılabilir. Geleneksel okçuluğun Temsilî Liste'ye kaydının olumlu yönleri olarak merak duygusu oluşturmaları sayesinde unsuru tanımak için farklı kuşakların ilgi göstermesi, uluslararası alanda tanıtılması ve kültürel çeşitliliği desteklemesi, koruma konusunda toplum farkındalığını artırması, ok ve yayın bir spor aracı olduğunun anlaşılması ve kültürel yönlerinin ön plana çıkarılması, ulusal alanda yaygınlaşması ve geliştirilmesi, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumda daha çok kişinin geleneksel okçuluğa ilgi göstermesini sağlaması yer almaktadır.

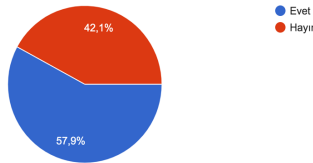
Geleneksel Türk Okçuluğu'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesi'ne 2019 yılında kaydedildiğini biliyor musunuz?
327 yanıt

Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool konulu ankette katılımcılar mesleklerini eğitimci, müze personeli, öğretmen, tekniker, sporlar ve kurum ilişkileri uzman yardımcısı, ev hanımı, asker ve öğrenci olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların %58,4'ü mangalay ustasından/oyunda yetkin kişilerden öğrenmiştir. %10'u ise Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Halk Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezine bağlı faaliyetlerini sürdüren Ankara Somut Olmayan Kültürel Miras Müzesinden öğrendiklerini belirtmiştir (53 Yanıt). %24'ü ise eğitim veya kurs alarak kendisini geliştirmiştir (75 yanıt). Katılımcıların %40,2'si yeni oyuncular yetiştirmiş, eğitim veya kurs vermiş ya da vermeye devam etmektedir (38 yanıt). Bu sonuçlar kuşaklararası aktarım ve eğitimler yoluyla unsurun yaşatıldığını ancak eğitim alan kişilerin eğitim verme oranının orta düzeyde olduğunu göstermektedir. “Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile birlikte ortak dosya olarak hazırlanan “Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool’un İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Temsilî Listesi’ne 2020 yılında kaydedildiğini biliyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %57,9’u unsurun Temsilî Liste’de yer

aldığını bildiğini belirtmiştir (76 yanıt). Bu sonuç Mangala oyunu konusunda kültür taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının farkındalıklarının orta düzeyde olduğunu göstermektedir. İlgili toplulukların, grupların veya bireylerin unsurun adaylık dosyasının hazırlık sürecine katılıp katılmadıklarını ölçen soruda ise %1,3'ü bu sürece katıldıklarını ifade etmiş (77 yanıt) ve bu süreçte %1,3'ü rıza mektubu vererek destek olduklarını belirtmiştir (77 yanıt). Katılımcıların %67,5'u oyunun Temsilî Liste'ye kaydedilmesinin toplumda farkındalık yaratarak korumaya katkı sağladığını (80 yanıt), %90,9'u ise bu durumun gençler arasında da farkındalık yarattığını ve mangalaya ilgi göstermelerini, yeni oyuncuların yetişmesine katkı verdiğini ifade etmiştir (77 yanıt). %37,7'si bu farkındalıkla etkinlikler düzenlediklerine yer vermiştir (75 yanıt). Örnek verilen etkinlikler arasında ise tanıtım faaliyetleri, eğitim ve atölye çalışmaları ve düzenlenen turnuvalar dikkat çekmektedir. Oyunun Temsilî Liste'ye kaydının olumlu yönleri arasında toplumda koruma konusunda farkındalığı artırması, merak uyandırması ile daha çok kişinin oyunu öğrenmek istemesi, ortak dosya olması sayesinde kültürel çeşitliliği göstermesi ve varyantlarının tanınması, toplumsal bağları güçlendirmesi, görünür-lüğünün ve tanıtım faaliyetlerinin artması, aktarım sürecinin planlanmasının sağlanması, eğitimde yer verilmesi, ilgili projelerin ve bütçe desteğinin artması, çocuklar ve gençler başta olmak üzere geniş kitlelere ulaşması, araştırmacıların daha çok ilgisini çekmesi ve akademik çalışma sayılarının artması yer almaktadır.

Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye ile birlikte ortak dosya olarak hazırlanan "Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala'nın İnsanlığın Somut Olmay...sı'ne 2020 yılında kaydedildiğini biliyor musunuz?"
76 yanıt

Sonuç

Sonuç olarak Temsilî Liste'ye Türkiye tarafından kaydettirilen "Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali", "Geleneksel Türk Okçuluğu" ve "Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool" adlı unsurların korunmasının bu geleneksel sporların ve oyunların geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve yaşatılması bağlamında yorumlanması ve bu süreçte ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin aktif rollerinin ön plana çıkarılması

gerektiği söylenebilir. Bu unsurların adaylık dosyalarından ve periyodik raporlarından içeriklerini, koruma yaklaşımlarını ve uygulamalarını incelemek mümkündür. Bu bağlamda öncelikle geleneksel sporlarla ve oyunlarla ilgili unsurların toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler alanında yer aldığı ancak aynı zamanda da sözlü kültür ürünleri, araç gereçleri ve uygulamaları dikkate alındığında somut olmayan kültürel mirasın beş alanıyla da ilişkili olabileceği söylenebilir. Unsurların bu çok yönlü yapısı korumanın da bu yönler dikkate alınarak yapılması çok boyutlu düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu üç unsurla ilgili gerçekleştirilen koruma önlemleri genel olarak araştırma ve belgeleme, etkinlikler, eğitim çalışmaları, medyada görünürlüğünün sağlanması, tanıtım faaliyetleri ve katılımın güçlendirilmesi olarak başlıklandırılabilir. Bu uygulamalar Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali için mevzuat yoluyla koruma, akademik çalışmaların desteklenmesi, müzeleme, medyada yer verilmesi ve görünürlüğünün artırılması yaklaşımlarının benimsendiğini göstermektedir. Geleneksel Türk Okçuluğu için ise düzenlenen etkinlikler ve kurslar, atölyeler gibi eğitim faaliyetleri, unsurun sürdürülebilirliği için protokollerin yapılması, kültürel mekânlarının yaşatılması, malzeme üretiminin desteklenmesi, akademik araştırmaların yapılması, belgelenmesi, tanıtım faaliyetlerinin düzenlenmesi ve kaynak ayrılması gibi farklı alanlarda gerçekleştirildiği ifade edilebilir. Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için de gerçekleştirilen koruma önlemleri arasında etkinliklerin düzenlemesi ve eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi dikkat çekmektedir. Bu uygulamalara ek olarak oyunun herkes için erişilebilir ve oynanabilir hâle getirilmesi, tanıtım programları, projeler, araştırma ve belgeleme, medya ve sivil toplumun katılımı, bütçe desteği gibi alanlarda çalışmalar yapıldığı belirtilebilir.

Planlanan ve hayata geçirilen koruma önlemleri arasında ise Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali için destek programlarından, akademik araştırmalardan, süreç yönetimi için talimatların hazırlanmasından, 2022 yılında Türkiye Geleneksel Güreşler Federasyonunun kurulmasından ve federasyonun eğitim faaliyetlerinden söz edilebilir. Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve Festivali ile ilgili kapsamlı bir müze ihtiyacı ise üzerinde çalışılması gereken bir alan olarak düşünülebilir. Geleneksel Türk Okçuluğu için 2019 yılında Türkiye Geleneksel Türk Okçuluk Federasyonunun kurulması, federasyonun kulüpleşmesi, eğitim ve tesisleşme faaliyetlerini sürdürmesi ve şampiyonalar düzenlenmesi, unsurun geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmalarının ve projelerin gerçekleştirilmesi, unsurun sürdürülmesini sağlayan ve kültürel

çeşitliliği dikkate alan etkinliklerin düzenlemesi gibi uygulamalar bu açıdan değerlendirilebilir. Geleneksel okçuluk malzemelerinin yapımı ise geliştirilmesi gereken alan olarak yorumlanabilir. Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool için planlanan ve hayata geçirilen koruma önlemleri ise genel olarak araştırma ve belgeleme çalışmaları, kapasite geliştirilmesi, tanıtım faaliyetleri, projeler, unsurun yaygınlaştırılması için hazırlanan protokoller ve geliştirilen materyaller, eğitim ve aktarım çalışmaları, çevrim içi uygulamaların geliştirilmesi olarak sınıflandırılabilir. Ulusal Mangala/Göçürme Müzesinin oluşturulması ve Mangala/Göçürme'nin farklı versiyonlarını ve kurallarını içeren ansiklopedik kitap yayımlanması ise üzerinde çalışılması gereken koruma önlemleri arasında değerlendirilebilir. Periyodik raporlarda ise bu üç unsur ile ilgili korumada medyanın rolü, kültürel mekânın kullanımı, yarışma ve kursların aktarıma katkısı, örgün ve yaygın eğitim yoluyla koruma, sivil toplum kuruluşlarının süreçte aktif rol alması, etkinliklerin düzenlenmesi ve tanıtım faaliyetlerinin sürdürülmesi konularında örnekler yer almaktadır. Raporlardaki örnekler üç unsura da ilginin özellikle son yıllarda arttığını, unsurların yaygınlaştığını ve Türkiye'de geleneksel sporların ve oyunların korunması ve yaşatılması konusunda uygulamaların etkili şekilde sürdürüldüğünü göstermektedir.

Son olarak hayata geçirilen veya geçirilmesi planlanan koruma önlemlerinin yanı sıra unsurların koruma sürecinin ve günümüzdeki durumunun tespiti için Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin, Geleneksel Türk Okçuluğu'nun ve Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool'un temsilcilerinin görüşlerinin de dikkate alınarak yapılacağı söylenebilir. Bu bağlamda üç unsurun profesyonel veya amatör sporcularından ve oyuncularından, eğitimcilerinden, hakemlerinden, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan 605 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma ile söz konusu üç unsurun temsilcilerinin somut olmayan kültürel miras farkındalıklarının ve koruma, yaşatma ve aktarma süreçlerine katkı ve katılım durumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Anket sonuçlarına göre Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin korunması için usta-çırak ilişkisinin etkili bir şekilde sürdürüldüğü ve kuşaklararası aktarım ve eğitimler yoluyla unsurun yaşatıldığı söylenebilir. Ayrıca sonuçlar Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali'nin Temsili Liste'ye kaydı konusunda kültür taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının farkındalıklarının yüksek olduğunu ancak adaylık dosyasının hazırlık sürecinde rol alma düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Geleneksel Türk Okçuluğu'nun korunması için ise sonuçlar

usta-çırak ilişkisinin ve aktarımın devam ettiğine, eğitimler yoluyla unsurun yaşatıldığına ancak eğitim alan kişilerin eğitim verme oranının düşük olduğuna ve daha çok uygulayıcı olarak okçuluğa devam ettiklerine işaret etmektedir. Sonuçlara göre ayrıca Geleneksel Türk Okçuluğu'nun Temsilî Liste'ye kaydı konusunda kültür taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının farkındalıklarının orta düzeyde olduğu ancak adaylık dosyasının hazırlık sürecinde rol alma düzeylerinin düşük olduğu belirtilebilir. Geleneksel Zekâ ve Strateji Oyunu: Mangala/Göçürme, Togyzqumalaq, Toguz Korgool'un korunması için ise anket sonuçlarına göre kuşaklararası aktarım ve eğitimler yoluyla unsurun yaşatıldığı ancak eğitim alan kişilerin eğitim verme oranının orta düzeyde olduğu ifade edilebilir. Buna ek olarak sonuçlar unsurun Temsilî Liste'ye kaydı konusunda kültür taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının farkındalıklarının orta düzeyde olduğunu ancak adaylık dosyasının hazırlık sürecinde rol alma düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Anket sonuçlarına göre üç unsur için de koruma farkındalığı ile etkinlikler düzenlendiği ve unsurların Temsilî Liste'ye kaydının olumlu yönlerinin örneklendirildiği söylenebilir. Bu sonuçlar bağlamında unsurların kültür taşıyıcılarının ve uygulayıcılarının somut olmayan kültürel miras farkındalıklarının artırılması için kapsamlı çalışmaların yapılması ve unsurlar özelinde benimsenen çok yönlü ve yaşatarak koruma yaklaşımlarının ve uygulamalarının sürdürülmesi gerektiğine dikkat çekilebilir.

KAYNAKLAR

“Adaylık Başvuru Formu (00386)”, 2010, <https://ich.unesco.org/en/RL/krkpnar-oil-wrestling-festival-00386>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

“Adaylık Başvuru Formu (01367)”, 2019, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-turkish-archery-01367>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

“Adaylık Başvuru Formu (01597)”, 2020, <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-intelligence-and-strategy-game-togyzqumalaq-toguz-korgool-mangala-gocurme-01597>, son erişim tarihi: 16.12.2023.

“Cazgırlık Kursu”, <https://tggf.org.tr/cazgirlik-kursu/>, Erişim Tarihi: 04.01.2024.

“Çevrim İçi Mangala Turnuvası”, <https://www.manas.edu.kg/tr/news/4808#:~:text=D%C3%BCn%C3%BCn%20Etnospor%20Konfederasyonu'nun%20teknik,aras%C4%B1nda%20b%C3%BCy%C3%BCk%20bir%20heyecan%20yaratt%C4%B1>, son erişim tarihi: 05.01.2024.

“Fetih Kupası”, <https://www.okcularvakfi.org/Home/FaaliyetlerFetihKupasi>, son erişim tarihi: 04.01.2024.

“Mangala Atölyesi”, <https://hacibayram.edu.tr/thbmer/mangala-atolyesi>, son erişim tarihi: 05.01.2024.

“Mangala Oyunu Tanıtma ve Yaygınlaştırma Projesi”, https://kki.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/16/01/716783/dosyalar/2017_12/07092531_MANGALA_PROJESY.pdf?CHK=9acd7277f8860b0a66baa8db71b2808a, son erişim tarihi: 05.01.2024.

“Mangala Turnuvası ve Görme Engelliler İçin Mangala Turnuvası”, <https://worldethnosport.org/news/5th-ethnosport-culture-festival-is-in-istanbul-on-june-9-12>, son erişim tarihi: 05.01.2024.

“Okçuluk Benim Sporum”, <https://istanbul.meb.gov.tr/www/quotokculuk-benim-sporum-projesi-quot-tanitim-programi/icerik/1660>, son erişim tarihi: 04.01.2024.

“Okçuluk Kurs Programı”, https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_08/12112312_2020_okculuk.pdf, son erişim tarihi: 04.01.2024.

“Periodic reporting of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage”, <https://ich.unesco.org/en/periodic-reporting-00460>, son erişim tarihi: 03.01.2024.

“Periyodik Rapor (00815)”, 2012, <https://ich.unesco.org/en/state/turkiye-TR?info=periodic-reporting>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

“Periyodik Rapor (54549)”, 2021, <https://ich.unesco.org/en/state/turkiye-TR?info=periodic-reporting>, son erişim tarihi: 20.12.2023.

“Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”. *Milli Folklor*, Fr. Çev.: M. Öcal Oğuz, İng. Çev.: Yeliz Özay, Göz. Geç.: Pulat Tacar, Yıl: 17, S. 65, 2005: 163-171.

“Tarihî Kırkpınar Yağlı Güreş Talimatı”, <https://shgm.gsb.gov.tr/Public/images/SGM/Federasyon/70825TARIHI%20KIRKPINAR%20YAGLI%20GU.doc>, Erişim Tarihi: 03.01.2024.

“Türk Okçuluğunun Serüveni”, <https://www.trtbelgesel.com.tr/tarih/turk-okculugunun-seruveni>, Erişim Tarihi: 04.01.2024.

“Türkiye Geleneksel Türk Okçuluk Federasyonu”, <https://tgtof.org.tr/>, 04.01.2024.

“UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri”, <https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras-Listeleri>, Erişim Tarihi: 03.01.2024.

“Zekâ Oyunları”, https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/202152512057724-zeka_oyunlari.pdf, Erişim Tarihi: 05.01.2024.

Baki Nalcioğlu, Zeynep Safiye. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi Bağlamında Geleneksel Sporlar ve Oyunlar”, *X. Uluslararası Türk Halklarının Geleneksel Spor Oyunları Sempozyumu*, KTMÜ Yayınevi, Kahramanmaraş, 5-7 Kasım, s. 44-51.

Büyüköztürk, Şener; Kılıç Çakmak, Ebru; Akgün, Özcan Erkan; Karadeniz, Şirin; Demirel, Funda. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara 2017.

Gündüz Alptürker-İmran; Gök, Tolga; Alptürker, Hakan. “Somut Olmayan Kültürel Miras Farkındalığının Bilinirlik ve Deneyimleme Açısından Değerlendirilmesi”. *Milli Folklor*, Yıl: 33, S. 132, 2021, s. 16-31.

Gürçayır, Selcan. “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi

Üzerine Eleştirel Bir Okuma”, *Millî Folklor*, Yıl: 23, S. 92, 2011, s. 5-12.

Oğuz, M. Öcal. *Somut olmayan kültürel miras nedir?* Geleneksel Yayıncılık, Ankara 2009.

Ölçer Özünel, Evrim. “Uluslararası Alanda Ulusal Ayna: Yaşayan Mirasın Raporlanması”, *Millî Folklor*, Yıl 34, C 17, S. 136, 2022, s. 5-14.

